

Observatoriul este de două ori în săptămână, miercuri și sâmbătă.

Prețurile

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a în lăintrulu monarchiei pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In străinatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIUL

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Ori-ce inserate, se platescu pe aerie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a și a treia câte 6 cr. v. a. și preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu. Prenumeratiunile se potu face în modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adrasate de a dreptulu la Redactiunea Diariulu Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 18.

Sibiu, 3/15 Martiu 1879.

Anulu II.

Limb'a statului în Principatulu Romaniei.

Toti aceia cari își pusera pitiorulu în pragu, se estermine limb'a romanésca din Transilvani'a și Ungari'a cu ori-ce pretiu, vediendu-se strimtorati de puterea morale ce le oppune natiunea romanésca întru apararea acestui dreptu dumnediescu alu seu, cauta nodu în papura, recurgu la scornituri ordinare, plesnindu adevèrulu în facia cu manier'a martiafoiloru din resaritu.

Acésta comedia curge acuma de septemani în press'a vrasmasia elementulu romanescu, și nu scimu daca se va curmá în 5—6 luni, sau dóra niciodata, pentru-cá pâna acum ne aflamu numai în actulu I alu dramei, puse în scena dela 14/26 Ianuariu încóce. (Insemnati-ve bine acea di de dumineca.)

Unulu din cei mai inversiunati persecutori ai natiunei romanesci, carele unde nu mai póte, arunca în ea cu noroiu, care și pâna acum a omoritu pe unde a fostu, câteva scóle romanesci, a esitu mai de curendu în diariile din Clusiu cu fabul'a, cá statulu Romaniei înainte cu 15 ani, adeca în dilele domniei lui Alexandru Ioanu I Cusa, ar fi decretatu prin fortia invetiarea limbei romanesci la ungurii ciangai din Moldov'a, sub cuventu, cá si ciangaii sunt locuitori ai Romaniei, și cá demnitatea statulu cere cá se li se inpuna limb'a romanésca. Aci apoi corespondentele se provóca la famosulu Martinu Czelder, carele cá missionariu și popa calvinescu petrecuse câteva ani în Bucuresci și în alte orasie ale Romaniei, cu incercari desierte de a întemeié în acea tíera una episcopia calvinésca pentru colonistii și emigrantii magiari, de carii în dilele lui Cusa-Voda furmicá capital'a Bucuresci, cá si orasiele Galati, Focsiani, Bacau etc. etc.

Mai antaiu cá noi nu dâmu nimicu pe vorbe góle, fia si de ale lui M. Czelder, ci desfidemu pe adversari se produca vreo lege positiva a Romaniei, prin care se se inpuna cu forti'a limb'a, nu a statulu în sensu ungurescu, ci limb'a nationale, a romaniloru din Romani'a. Nu voru produce o lege cá acésta de nicairi. Dara daca vrasmasii limbei romanesci au pomenitu de M. Czelder, bine au facutu, cá-ci ei ne detera ocaziune cá se le spunemu noi adevèrulu curatu și respicatu.

Betranii își aducu bine aminte, cá în anii de antaiu ai domniei lui Cusa-Voda prea nobil'a sa socia Elen'a Dómn'a, fórtè aplecata spre a dá ajutoriu la institute scolastice și la biserici, dupace în capital'a Bucuresci se despartisera calvinii magiari de luteranii sasi, Mari'a sa se puse în fruntea unei colecte, ni se pare cá 200 de galbini, cu scopu de a se edificá în capitala acea biserică frumósa unguresca de confessiune reformata helvetica (calviniana), ce se vede în strad'a luterana, situata alaturea cu cea sasésca. Insași Dómn'a asistase la punerea petrei de fundamentu.

În aceeași epoca 'i casiu nase lui Czelder și altoru membrii ai comunei calvinesci, cá se se subtraga dela jurisdicțiunea loru bisericesca, adeca de sub consistoriulu reformatu din Clusiu în Transilvani'a și se infintiedie superintendenta (episcopia) calvinésca independenta, acolo în Romani'a. De aci inse s'au escatu doue partide și între acelea certe mari, despre care s'au cititu multe sciri, anume în „Kolozsári Közlöny“ din Clusiu și în alte diarie magiare; se afla despre ele si acte oficiale, la consulatu, la ministeriulu romanescu și la consistoriulu reformatu din Clusiu. Acelea certe au duratu acolo și dupa departarea lui Czelder, și s'au inmultitu cu altele, pâna în a. 1869, candu comun'a calvinésca din capitala ceruse și departarea parochului Fr. Koos și inca cu amerintiari brutali, precum se póte vedé totu din actele oficiale, conservate în archivulu ministeriulu de interne.

În anii câti petrecuse Czelder în Romani'a, facuse una specie de conscriptiune a toturoru unguriloru, nu numai de confessiunea ref. calviniana, ci și a catholiciloru, din care cauza a și caduutu în prepusu greu, cá elu care doriá se se faca episcopu ungurescu în Romani'a, are în planulu seu de a trage la confessiunea sa și pe magiarii rom-catholici și mai alesu pe ciangaii din Moldov'a, éra pe acestia cu atátu mai virtosu, cá dorinti'a unguriloru din Ungari'a și Transilvani'a este unanima, cá se'i smulga de sub pastoirea calugariloru italiani (Patres S. Francisci minoris observantiae = Minoritae), totu-odata se formédie în Romani'a una comunitate nationale unguresca, mai compacta, mai solidaria și mai bine organizata. Se dice, cá în dilele lui Czelder au mersu unii unguri pe la ministrii romanesci, cá se'i róge, se'i ajute si la întemeierea episcopiei, și la subtragerea de sub con-

sistoriulu dela Clusiu, cum 'iau ajutatulu la facerea bisericeii, cá-ci apoi ei voru introduce și limb'a romanésca în scólele loru. Ce respunsu voru fi luatulu ei în acésta cauza sub domni'a lui Cusa, va sci dn. Koos Ferencz mai bine decâtu noi. Ceea ce scimu și amu auditu noi cu urechile nóstre de nenumerate ori este, cá barbatii de statulu ai Romaniei dicu: Noi suntemu în Romani'a natiune compacta romanésca, care vorbesce și scrie unu singuru dialectu romanescu; ar fi prin urmare celu pucinu ridicolu a sanctioná prin lege positiva limb'a vorbita de intrég'a natiune, de limba a statulu, candu în tóta tíer'a nu se mai afla nici-una care se'i póta face concurentia. În câtu pentru elementele straine, venite în patri'a nóstra, ele facu totu numai minoritati prea neinsemnate, și anume dupa rezultatele cercetariloru statistice, totu la unu locu, evrei, magiari, germani, greci, bulgari, italiani, francesi etc., abia se vine câte 1 strainu la 30 de romani, adeca ceva preste 3% din poporatiunea intréga. De aci urmédia prea firesce, cá nu avemu nici-o trebuintia se le inpunemu limb'a nóstra prin legi brutali, ci daca voiescu se traiésca la noi, se voru invetá de huna voi'a loru, precum o sí invetá în realitate, éra de nu, se voru duce sanetosi de unde au venit, cá-ci strainii neinvetiandu limb'a nóstra, nici în patri'a nóstra, moru de fóme. Dara ciangaii din Moldov'a? Parintii nostrii nu 'iau chiamatu niciodata; ei au venit din caus'a persecutiuniloru religiose și barbare, unii în epoc'a hussitiloru, altii mai multi pre candu domniá în Transilvani'a calvinii și esterminá pe catholici (1600 pâna 1680), și în fine, cei din urma au venit înainte cu 100 de ani de frie'a militarisarei austriace. Noi nu 'iamu întrebatu de ce religione sunt, pap'a dela Rom'a le a trimisu preoti de ai sei prin episcopulu de Nicopole. În câtu pentru limb'a loru, betranii nostrii s'au pomenitu dintr'odata înainte tocma cu 50 de ani și de atunci încóce, cá baratii loru tragu dela Bud'a și dela Sibiu predice de ale lui Petru Maioru, cá se le citésca în biserici, cá-ci anume ciangaii din regiunea Prutulu își uitasera limb'a mai de înainte. Cine e de vina la acésta? Sunt numai aceia, carii 'iau gonitu încóce din Transilvani'a. De altumentrea, totu ciangaii câti mai sciu unguresce și câti si-au uitatu limb'a, abia sunt 50 de mii, éra nu 3 milióne, câti sunt romanii din Austro-Ungari'a.

Foisiór'a „Observatoriulu“.

Verfulu cu doru și Florea ciobanulu.

Legenda.

III.
De candu o vediuse
Si ranitu cadiuse
Sub „Verfulu cu Doru“
Sagetatu d'amoru,
Florea se uimise
Si se naucise,
Pe munti pribegia
Turm'a 'si ratacia.
Totu prin umbra désa
Sau culmea petrósa
Muntii resbatendu,
Din fluièru cantandu
Doru-i pentru-o flóre
Ce-a esitu din sóre,
Dorulu celu ascunsu
Ce 'n pieptu l'a strapunsu.
Cate-odata 'n vale
Pe muschiulu celu móle
Florea aromia,
Visu dulce visá:
Scump'a-i Marióra
Ii para ca sbóra
Cá unu Serafimu
Pe unu ceru seninu,
Si la elu josu vine
Dorulu se'i aline
Printr'unu sarutatu,
Focu din ceru luat;

O visá mirésa,
Floriloru craiésa,
Ce în giuru-i stau
Si mi-o 'ncununau.
Candu elu se trediesce,
Singuru se gasesce
Numai cu-alu seu doru
Si lacrami isvoru.
Apucá pe-o vale,
Lasandu ori-ce cale,
Apoi suie 'n munti
Cu maretie frunti.
Unde-lu invelésce
Si mi-lu ratacesce
Negure cu ventu,
Ce paru unu mormentu.
Trei dile ámblyse
Turm'a de-si caütase
Si ruptu ostenitu
Tristu si flamanditu.
Aduse la stana
Turm'a fara lana,
Smulsa prin hãfisiu
De fagi si bradisiu.
Baciulu se mania
Si voiá se scia,
De unde-a venit,
Cá s'a naucitu.

Florea ce la strunga
Se 'ntrecea s'ajunga,
Iér acum viniá
Tristu si suspiná.

IV.

Ardiendu 'n velvóre
Florea 'n nerabdare
Cu baciulu vorbí
Si-i destináiu:

„Baciule, stapane,
Ti-am mancatu din pane
Slujindu nóue ani
Pentru cincii carlani,

Si diece manzare
Cu diece mióre,
Ce le-amu pastoritu
De s'au inmultitu:

Iti lasu turm'a tóta
Se-mi dai a ta féta,
Ce multu o iubescu
Si me prapadescu.

Vedi, nu potu nici turm'a
Se mai ducu la urma
Si-ámbly-ametittu
De doru uimacitu.

Uita-te la mine
Si vedi-me bine,
Fii bunu si 'nduratu,
Nu-ti face pecatu!“

Baciulu ascultase,
Fruntea-si incuntase,
Apoi se 'ntorcea
Si asia-i dicea:

Florea, mea fetitia,
Mandra mioritia,
N'o póte luá,
— E ursita-asia, —

De catu celu ce 'n munte
P'a Dorulu frunte,
Iér'n'a intrég'o stá
Si mi-o asteptá.

Pan' ce primavér'a
Si cu Mariór'a
Voru sóssi pe plaiu
In lun'a lui Maiu,

Cu mandrele turme,
Pe vechile urme,
Ce s'ascundu în flori
Si 'n umbr'a de nori;

Iér mandru 'n putere,
Elu va stá 'n picere
Susu pe Doru cantandu,
Veselu asteptandu;

Atunci balaióre
Sute de mióre
Si cu féta mea,
Eu i le voiú dá.“

Baciulu cum vorbise
Si abiá sfirsise,
Florea 'nveseliá
Si 'n genunchi dicea:

„Dragutiule bace,
Uita-te încóce,
Si în ochii mei
Affi totu ce vrei.

De ai indointia
De a mea credintia
Si de dorulu meu
Pentru-odorulu teu,

Iéca-me sunt gat'a,
Numai se-mi dai féta
Se stau susu pe Doru
Chiar d'asiu-sci ca moru,

Pan' ce primavér'a
Drag'a Mariór'a
Va sóssi pe plaiu
In lun'a lui Maiu,

Cu albe mióre,
Si-acele manzare
Ce am pastoritu
Si multu le-am iubit.

Baciulu 'n vofa buna
Stringe a lui mana,
Iér Florea saltá
Si mi se gatea,

Cá se mi-si iernedie,
Viscolu se 'nfruntedie
Pe plaiulu de susu,
Unde-i Dorulu pus.

Candu ciobanii-aflara,
Ei multu se mirara,
Cum Florea va stá
Si susu va ierná,

Candu de geru crepate
Se vedu pietre late,
Si de crivetiu cruntu
Fagi în vai s'ascundu,

Fagi cu cráci venóse,
Bradi cóme pletóse,
Ce cá frãtiori,
Ai loru puisiori,

Aparu în unire
Candu e viscolire
Si verteju de ventu
Ce'i smulgu din pamentu.

V.

Diu'a de plecare
Si de incercare
Iéca c'a sositu
Si Flore-a pornitu.

Flore-apuca 'n munte,
Pusu pe ganduri crunte,
Si-alti-apucu în josu
Spre campulu manosu.

Florea-si face-o cruce
Si la verfu se duce,
Privindu inapoi
Spre turm'a de oi,

Unde Mariór'a,
De cu primavéra
Cugeta-a veni
Pe Doru a-lu gasi.

Pe faci'a-i blondina
Si fruntea-i senina
Mi s'a pus unu noru
Greu, apesatoru,

Cá o presimtire
De nefericire;
Iér în ochii ei,
Dulci luciferei,

Dóue lacrimióre,
Cá róu'a pe flóre,
Se vedu licarindu,
La sóre sclipindu.

Cu gur'a 'nclestata,
La drumu biét'a féta
Cu turm'a mergea
Si 'nsetu disparea.

(Va urmá.)

Că guvernul României a voitu se face si catholiciloru scóle, ba si seminariu, este adeveratu, si aci se vorbésca totu actele publice, anume negociatiunile numeróse cu episcopulu catholicu si cu scaunulu Romei; dara in Augustu 1868 au mersu in Moldov'a cãtiva missionari din Ardealu si Ungari'a sub conducerea canonicului Veszelyi dela Alba-Juli'a, au tñutu pe la bisericile ciangailoru discursuri publice, in care 'iau invetiatu si desmentatu, cá se nu primésca nici-o scóla si nici-o dotatiune dela statulu României, ci se mai astepte pucinu, cá le va face guvernulu ungurescu si episcopatulul r. catholicu scóle si alte institute unguresci. Raporturile oficiali despre acestu casu se potu vedea totu in arhivele tieriei. Este adeveratu cá ciangaii din Moldov'a sunt totu asia de remasi in cultura, cá si magiarii de pre puste Ungariei, numai cãtu ciangaii nicidecumu nu sunt asia de selbatici; dara nimeni nu 'ia inpedecatu a'si face scóle confessionali pe la bisericile lor, precum isi facura toti colonistii straini de prin orasie, catholici, luterani, calvini, israeliti etc.

Ungaria.

B.-Pesta, 12 Mart. n. Pre candu delegatiunile se ocupa de budgetulu comunu alu monarchiei si de afacerile din Bosni'a, in diet'a unguresca se repetu vechile scandale intre ministrulu presedinte Col. Tisza si intre membrii de ai opozitiunei, precumu se va vedea mai la vale. Intre acestea:

Escel. sa mitropolitulu Mironu Romanulu in 10 avù din nou audientia la Maiestatea Sa. In 12 inse ministeriulu totu depuse la biroulu camerei famosulu proiectu de lege, destinatu a introduce limb'a magiara cá studiu obligatu in tóte scólele elementare confessionali, facute si intretinute nu din averea statului, ci din sudórea poporeniloru, a comunelor bisericesci. Dupa întórcerea deputatiuniloru romanesci dela Vien'a se dicea, cá ministeriulu cugeta a modifica testulu originale alu acelu proiectu, pe care'lu avea gat'a din tómn'a trecuta, cassandu unele puncte mai aprige. Preste pucinu elu se va vedé tiparitu asia, precumu se va fi inpartitu la sectiuni; atunci apoi vomu avea ocaziune de a'lu compará cu celu vechiu si a'lu apretia mai de aprópe. Sune inse acelu proiectu ori-si cumu, noi traimu si vomu muri in convictiunea, cá elu va avea resultat diametralu oppuse la cele asteptate de parintii lui, rezultate fatali si funeste.

De altumentrea agitatiunile pro si contra acelu proiectu curgu neincetatu in tóta tier'a, si ele se voru continuá pana in dio'a in care acela s'ar peface din nefericire in lege sanctionata. Astadi se scie cá si sasii din Transilvani'a au remonstratu contra proiectului, de si numai la ministeriu. S'a mai ridicatu si alta opozitiune, de unde s'ar fi asteptatu mai pucinu, adeca din partea ruteniloru. Dupace adeca cei doi episcopi, Nicolae Toth (acelasiu pe care amblá se'lu aduca dela Eperjes la Oradea de episcopu romanescu) si Ioanu Pasztélyi dela Ungvaru au remonstratu in caus'a limbei si a scóloru contra arhieriloru romanesci, societatea ruteniloru din Vien'a „Russkaja Osnova (pétr'a din temelia)“ prepará acolo una conferentia demonstrativa contra episcopiloru ruteni, in gradu cá acela, in cãtu politi'a Vienei se vediu indemnata a o interdica. Totu in Vien'a are si junimea ruténa reuniunea sa academica „Sitz,“ care tinendu si ea adunare, telegrafá la societatea academica „Sojuz“ (Federatiune) dela Cernauti in termini asia de tineresci, in cãtu o patí si ea, cá si alte academice de mai inainte, cá-ci auctoritatile politice o desfiintiaru. Dara cu tóta desfiintiaru, adeverulu remane, cá inteligentia ruteniloru stá in opozitiune agera cu episcopi ruteni, si tine cu tóte bracia la limb'a si nationalitatea sa. Dupa „D. Zitg.“ — Cãtu contrastu intre acea inteligentia a ruteniloru si intre cea romanésca din Marmati'a! (A se vedea corespondentiele mai in josu).

— Inneccarea orasiului Segedinu se adeveresce intru tóta orórea sa. Dupace trei sate mari invecinate, Dorozsma, Tapé, Algyo au disparutu cu totulu, in cãtu se vedu numai turnurile bisericelor din apa, apoi orasiulu devení o singura insula, incongiurata de undele turbate, pana ce in 12 Mart. pe la 2 óre din nópte ap'a spargédu prin fortificatiunile de pamentu, inundá in riuri mari tóte stradele, inaltandu-se pana susu in contignatiune, resturnandu sute de case si prefacundule totalu in ruine. In aceleasi momente luà focu si fabric'a cea mare de cãtrãntie (pe turc. chibrituri). Preste 100 mii florini spese si labórea de di si nópte a miiloru de bracia se dusera indiesertu

cu tóta averea locuitoriloru, remasa in préd'a furiosului elementu. Se scotu inse si cadavre de ómeni innecati, pentru-cá in capu de nópte multi au fostu surprinsi de unde, cu tóta fric'a ce avea fiacare de furiile lor.

— Sciri mai noue si mai fioróse dela Segedinu, pana alaltaeri in 13. Numai doue strade au remasu neinundate. Din 10 mii de case abia cinci sute sunt edificate din materialu asia de solidu, cá se resiste apeii si se nu cada in ruine. Pana la 6 óre d. amiédi se scósera cateva sute de cadavre innecate. Cãteva mii de persóne au remasu strimtorate in casele lor, de unde le scapa cu luntrile pre cãte potu, cãte nu se innéca mereu sub ruine. Maiestatea Sa darui din scatul'a propria in numele seu si alu augustei sale consórté 40 mii florini (100 mii de franci) ajutoriu nefericitoru. Ministeriulu tramise totu 40 mii spre acelasiu scopu. S'au pornitu colecte in tóta tíera; daunele inse se potu computá numai cu diecile de milióne la unu orasiu cu 70 mii de locuitori, aprópe nimicitu cu tóte averile mobili si immobili.

Cerculédia si aici in Sibiu liste de colecte pentru Segedinu si pentru comunele limitrofe innecate.

Redactiunea Observatoriului deschide si ea in modestulu seu cercu colecta de bani pentru acelu scopu, cu 5 fl. v. a. dela sine. Ori-ce sume intrate la noi se voru publicá si administrá promptu la primari'a (magistratulu) cetatiei Sibiu spre inaintare la loculu destinatiunei.

Celu mai nou scandalu din diet'a Ungariei.

Pest'a, 10 Martiu, 1879.

In siedinti'a de astadi a camerei deputatiloru, din caus'a atitudinei siovaitóre a presiedintului Coloman Ghyczy a avutu locu érasu un'a din acele „scene“ bine cunoscute si atatu de familiare in vestitulu parlamentu magiaru.

La ordinea dilei se afá budgetulu ministrului de comunicatiune. La titlulu „Conservarea si facerea de siosele“ Andreas Gall (gubernamentalu) face propunerea ca pentru terminarea sioseleloru din comitatulu Csicu in spre Romani'a se se puna guvernulu ungurescu in negociatiuni diplomatice cu Romani'a. — Ministrulu Pechi declara, ca densulu nu se opune la initiarea de pasi diplomatici in cestiunea acésta.

Presiedintele: Me rogu de aceia, cari primescu propunerea se se radice. (Se intempla. Voci: contra-proba!) Me rogu acuma de aceia, cari nu primescu propunerea se se radice. (Se intempla si acést'a. Voci: maioritatea nu este sigura, voturile trebue se se numere!) Déca cere onor. casa, voturile d-loru deputati se voru numerá.

Ministrulu-presiedinte Tisza: Onorata casa! — Albert Nemeth: In decursulu votarii nu este permis a mai vorbi. (Aprobari in steng'a estrema. Se audimu, se audimu! in drépt'a) Presiedintele: A tienea o cuventare in decursulu votarii seu. . . . Albert Nemeth: Asia este! Se ascultamu pe presiedintele! Ministrulu-presiedinte Tisza: Pe presiedintele voiescu se'lu ascultu si eu! Presiedintele: Precum am disu in decursulu votarii nu este permis a tienea cuventari, nici a 'si motivá votulu. Prin urmare trebue se rogu pe d. ministru-presiedinte. . . (Aplause vii in steng'a; se audimu, se audimu! in drépt'a.) Ministrulu-presiedinte Tisza: Atata totu imi va fi permis a dice. . . Albert Nemeth: Noi n'ascultamu. Alesandru Csanady: Nu este permis a mai vorbi. (Se audimu, se audimu! in drépt'a.) Ministrulu-presiedinte Tisza: Atata totu imi va fi permis a dice. . . Albert Nemeth: Declaratiunea presiedintelui trebue se o respecte chiaru si ministrulu-presiedinte! Alesandru Csanady: Nu'i potemu permite se vorbésca. Se audimu, se audimu! in drépt'a.) Albert Nemeth: Se respectamu regulamentulu casei dar' se'lu respectedie si ministrulu-presiedinte. (Sgomotu si strigari: noi ilu respectamu d'ar d-vóstra cei de dincolo nu ilu prea respectati!) Declaru, ca eu nu voiu ascultá pe ministrulu-presiedinte. Presiedintele (suna clopotielulu): Me rogu a me ascultá. (Se audimu, se audimu! in drépt'a. Larma mare in steng'a estrema.) Josef Madarasz: Mai 'ntaiu de tóte trebue se se termine votarea! Alesandru Csanady: Inainte de aceea nu este permis a vorbi nimeniu! Presiedintele (suna clopotielulu): Am declaratú dejá ca in decursulu votarii nu este permis a vorbi si nici a'si motivá votulu; dar' noi nu scimu, despre ce voiesce se vorbésca d. ministru-presiedinte. Prin urmare. . . Alesandru Csanady: Nu este permis a vorbi despre nimicu! (Aprobari sgomotóse in steng'a estrema. Voci in drépt'a: se audimu, se audimu!) Albert Nemeth: Nu se póte admite! Indata ce nu este permis, nu este permis si atata. Presiedintele: Se póte ca ministrulu-presiedinte nici nu voiesce se vorbésca despre obiectulu votarei. (Voci in steng'a estrema: Acuma nu este permis a vorbi despre nimicu! Voci in drépt'a: se audimu, se audimu!) Albert Nemeth: Noi nu'lu ascultamu si amu terminatu! (Sgomotu mare in steng'a.) Presiedintele: Voiu fi silitu. . . Albert Nemeth: Me rogu de d-lu presiedinte se radice siedinti'a! Alesandru Csanady: Se se cetésca regulamentulu casei! Albert Nemeth: Indata ce nu este permis a vorbi, nu se póte vorbi; noi nu'lu ascultamu! Presiedintele: Dispositiunile respective ale regulamentulu casei suna: A tienea o cuventare in decursulu votarii seu a'si mo-

tivá votulu, nu este permis. (Voci in steng'a estrema: Ei bine! Se audimu, se audimu! in drépt'a.) In decursulu votarei nu este permis nici a vorbi nici a'si motivá votulu; dar' totusi este posibilu. . . A. Nemeth: Ce?! (Sgomotu mare in drépt'a. Voci: Se audimu, se audimu pe presiedintele!) Presiedintele: Precum am disu, ar trebui se scimu, déca ministrulu-presiedinte. (Sgomotu mare in steng'a estrema: Albert Nemeth, Emerich Laszlo si Alesandru Csanady se radicu si voiescu se vorbésca.) A. Nemeth: Me rogu de dlu presiedinte se puna se se numere voturile. Ales. Csanady: De ce tréba este regulamentulu casei, déca elu nu este respectatu? A. Nemeth: Noi nu'lu lasamu se vorbésca! Noi nu'lu ascultamu! Ales. Csanady: Acésta este arbitraru, este tirania! (Voci in drépt'a: voi sunteti, cari tiranisati!) Presiedintele: Intr'unu punctu alu regulamentulu casei se dice, ca ministrii. . . Josef Madarasz: Se se numere voturile! A. Nemeth: Acésta este ce ceremu noi! Nicolae Iancovici: Mai 'nainte vomu ascultá pe ministrulu-presiedinte si apoi vine numerarea voturilor. A. Nemeth: Ba nu, mai 'ntaiu se voru numerá voturile. Presiedintele: Me rogu de onorat'a casa. . . A. Nemeth: Presiedintele se'si facea datori'a. (Larma mare in drépt'a.) Presiedintele: Eu 'mi cunosc datori'a si 'mi-o si inplinescu! Eu am cetitu punctulu respectivu din regul. casei; dar' totu-odata voiamu se facu atenta pe onor. casa, ca asia in regulamentu, catu si in legea din 1848 se dice, ca ministrii candu voiescu se vorbésca trebue totudéuna ascultati. Ales. Csanady: Dar' nu in decursulu votarei! Presiedintele: Acésta dispositiune a legii nu invalidédia acea prescriere a regul. casei, (Asia este! in steng'a estrema. Se audimu, se audimu! in drépt'a) ca in decursulu unei votari nu este permis a se tinea cuventari si a'si motivá votulu. (Voci in drépt'a: acésta nici nu o voiesce ministrulu-presiedinte!) Dispositiunea citata a legii justifica in totu casulu pareerea mea, ca trebue se aflamu, despre ce obiectu voiesce se vorbésca d. ministru-presiedinte. (Aprobari, in drépt'a.) Josef Madarasz: Nu este vorb'a despre acésta. A. Nemeth: Noi nu'lu ascultamu! Ales. Csanady: Nu'i este permis se vorbésca! Nicolae Iancovici: Lui Csanady si lui Nemeth le este permis, dar' ministrulu-presiedinte nu! A. Nemeth: Déca i place dlui comisaru regescu. . . (Voci in drépt'a: la ordine, la ordine!) Presiedintele: Voiu fi neccesitatat a chiamá la ordine pe intrerupatori. Domnulu ministru-presiedinte doresce numai se declare, ca in urm'a provocarei presiedintelui renuntia la cuventu, dar' doresce totu-odata, ca acésta se se observe din tóte partile si cu alte ocaziuni.

Ministrulu-presiedinte Tisza, care in totu tempulu acesta a státu inaintea fotoliulu seu asteptandu pana ce presiedintele va fi restabilitu liniscea, se asiédia in fine pe fotoliu.

Se procede la numerarea voturilor; resultatulu este ca: 121 voturi sunt contra, ér' 95 pentru propunerea lui Gaal. Propunerea deci a caditu.

Proclamatia comitetului revolutionariu esecutivu din Russi'a.

— „Neue Freie Presse“ publica urmatórele: Indata dupa comiterea atentatului asupra principelui Krapotkin, gubernatorulu de Charkow, s'a afiatu in tóte orasiile mai mari russesci o proclamatiune a comitetului revolutionariu esecutivu din Russi'a. Acésta proclamatiune pórtá dat'a: Petersburg, in 10 Febr. (stilu vechiu), si e tiparita in thipografi'a secreta din Petersburg (Tajna Petersburgkija tipografia). De asupra ei sta cu litere aurite devis'a: „Wolja i smelja“ si alaturi emblem'a comitetului revolutionariu cu colóre rosia.

Testulu proclamatiunii e acesta:

„Cãtre poporulu russu! Dmytrij Nicolajewici Krapotkin, gubernatorulu Charkowului, care in timpulu servitiului seu de douedeci de ani a apesatu necontentu intr'unu modu sangerosu poporulu russu, si care a urmatu acésta sangerósa procedere chiaru si afara din Russi'a, in Poloni'a si in Bulgari'a, a fostu condamnatu de noi la mórte, si acésta sententia s'a esecutatu in Charkow in diu'a de 9 Februariu la órele 12 din nópte. Motivele care ne-au silitu la acésta sententia voimu se le deslusimu aci mai pe largu.“

„Abstragédu de la crimele lui de mai inainte, principele Krapotkin s'a purtat in Charkow in cei doui ani din urma cá unu adeveratu satrapu, pedepsindu ori-ce miscare liberala cu deportatiune pe viétia in Siberi'a, cu munca silnica pe viétia in ocnele Russiei, cu maltratari neomenesci. Fomin, unu „criminalu politicu“, a primitu de la densulu, pe candu i-se facea instructiunea, 150 de vergi; éra dupa aceea a fostu tramisu pe viétia la munca silnica, cu tóte ca acestu omu nu era de locu vinovatu, cá-ci nu comisese „crim'a“ de care era banuitu. Studentii din Charkow, in numeru de 36, au fostu deportati pe „calea administrativa“ in Siberi'a numai pe placulu lui Krapotkin, acestu „servitoru credinciosu“. Veduv'a Aksenia Nikoforowa a fostu torturata de mórte de Krapotkin, numai pentru-ca era banuita a fi tinutu ascunsu in locuinti'a ei in timpu de trei luni pe unu „nihilistu“. Aksenia Nikoforowa, o femeia de cincideci de ani, a státu optu luni inchisa in Tjurma si in timpulu acesta a fostu batuta de siesesprediece ori cu niuele,

pana candu s'a inbolnavitu si a muritu in inchisore in 23 Decembre anulu trecut.

„In urm'a acelei nemernicii, tota poporatiunea era amarita si in cea mai mare iritatiune. Doue dile dupa acesta tramiseram gubernatoriului celu d'anteiu avisu. Respunsulu seu fu arestarea totoloru omeniloru „banuiti“ din gubernamentu, astu-felu ca inchisorea se implu cu optudieci si siepte de omeni cu totulu nevinovati, intre care si doue fete de cate patruspedieci ani. Atunci urma alu douilea avisu, era din parte'i o noua venatore de „nihilisti“. Acesta gona aduse in Tiurma vre-o patru-dieci de persone nevinovate. Arestatii, de si nevinovati, trebuiau se fia condamnati pentru salvarea prestigiului, si in adeveru siesespedieci din ei fura deportati la Siberia.“

„Cu tote acestea se implu cup'a nelegiuriloru, si noi, tribunalulu invisibilu alu poporulu incatusiatu, trebuiram se judecamu si se condamnamu la morte pe gadele Tiurulu. Suntemu incredintiatu, ca poporulu nostru este cu noi si ca nu cunoște alta pedepsa pentru calaii libertatii si ai consciintei, de catu nimicirea. . . . Parol'a nostra este: Morte calailoru poporulu russu! . . . . Dupa Mesentzew a urmatu Krapotkin; dupa Krapotkin va urma facine, care apesa fara mila, care ne rapesce libertatea, ne chinuiesce si ne torturedia numai pentru ca voimu se ne simtimu ca omeni liberi. . . . Calaii si tiranii nostri potu se fia pusi inca-odata asia de susu; man'a nostra de si invisibila, ii va ajunge totu-deauna, diu'a seu noptea, acasa seu pe strada, in biurou seu in trasura, pretutindeni voru trebui se 'si de sema de faptele loru, ei, cani turbati ai despotismulu. . . .

„Romanulu.“ „Comitetulu esecutivu.“

Correspondentie particularie ale „Observatoriului“.

— Din comitatulu Solnocu-Doboca, luna lui Martiu. (Episcopi'a si episcopulu dela Gherla.

Pe la capetulu verei din acestu anu voru fi 23 de ani, decandu fericitulu de pia memoria Joanu Alexi luase in manile sale frenel gubernarei ca primulu episcopu alu nou infiintatei episcopii de Gherla. In acestu scurtu intervalu tener'a diecesa avu trei episcopi, cari fsi succesera in ordine, inse dupa vacantie destulu de lungi asia, catu in decursulu acestoru 23 ani dieces'a numai 15 ani au fostu gubernata prin episcopi, 7 ani tempu de vacantie a statu sub conducerea spirituala a capitululu, respective a vicariloru capitulari. Dupa scriile autentice venite chiaru per candu scriam acestea, pres. sa domnulu Mihailu Pavelu, alu treilea episcopu alu nostru, fu stramutatu la dieces'a Oradiei in urmarea preinaltulu biletu de dato 29 Ianuariu a. c., prin care Maies. Sa ca patronu alu diecesei create din indemnulu propriu, recunoște asia numitulu jus acquisitum (dreptu castigatu), canonicu alu unui episcopu diecesanu in functiune, spre a fi inaintatu la alta diecesa mai bine dotata, alu carei patronu este totu monarchulu.

Acesta scire produse impressiune dorerosa in filii acestei diecese, carii aru dori se ajunga acele fericite dile, de a vedea resolve mai multe intrebari de primulu interesu, definitiv'a organizatiune, bun'a stare morala a acestei vaste diecese.

Scimu adeca din experient'a trecutulu, ca aceste s'au intreprinsu si continuatu prin fiacare episcopu; dara durat'a episcopiei loru fiindu scurta, ca-ci primulu eppu. n'a gubernatu nici 7 ani, alu doilea, actualulu nostru archiepiscopu si metropolitu 2 ani, acestu de acuma archipastoriu alu 7-lea anu inceputu; asia nu au potutu completá totu ce au inceputu.

Cunoscuta este regula: „Sede vacante nihil innovetur“*) si acestu principiu inpreunatu cu tempuri indelungate de „sedes vacans“, dupa antaiulu episcopu mai bine de 2 1/2 ani, dupa alu doilea mai cinci ani, a fostu destulu nu numai ca se tina in locu intreprinderile salutarie in interesulu diecesei, ci se le faca chiaru si uitate. Anu potea citá esemple destule din trecutulu, ci de astadata ne marginimu a inregistrá unele din cele facute si terminate, altele incepte, dar neterminate prin fostulu nostru episcopu. — Credemu a face cu acest'a sevicu celoru cari se interesedia de afacerile nostre bisericesci, dar' mai alesu cetitoriloru din dieces'a Oradiei mari, cari voru potea cunoște din cele facute in acest'a diecesa, ca ce potu asteptá dela episcopulu pe care'lu avuram noi pana acuma.

Celu d'antaiulu cugetu ce l'a preocupatu dupa cuprinderea scaunulu arhierescu de Gherla, i-a fostu organizarea administratiunei fonduriloru diecesane, instituandu oficiu anume de administratiune in sinulu Ven. Capitulu. De si acest'a nu a reusitu dupacum se dorea, din mai multe cause locale si interne, totusi reform'a introdusa a fostu unu progresu inbucuratoriu. A dispusu ca clerulu prin emisii sei se revedia ratiociniulu din trecutulu alu fonduriloru. Adeca sub episcopulu Joanu Vancea, acuma mitropolitu, s'au publicatu mai antaiulu ratiociniu (socoteli) exacte despre starea modesteloru fonduri diecesane, s'au decisu si luatu de norma, ca in viitoriu se se publice socotelile in fiacare anu, pentru-ca clerulu se fia totudeuna in evidentiu cu starea fonduriloru sale, la care a contribuitu si continua a contribui. Dupa-ce scaunulu remase erasi vacantu prin inaintarea episcopulu de atunci, in periodulu de vacanti'a scaunulu, ratiociniu nu s'au publicatu.

*) In timpu de veduvi'a episcopiei nu se face nici o schimbare.

Pentru aflarea modulu de a se inmulti si a se pastra mai siguru banii fonduriloru, a chiamatu spre consultare pe reprezentantii alesi ai clerulu, cu care ocaune s'au luatu dispuetuni forte bune.

Totu ce dorimu noi in punctulu acesta este, ca dispuetuniile facute se se sustina si se nu se dea uitarei pe tempulu vacantei venitore.*)

Este cunoscutu, ca in loculu resiedintiei episcopesci, n'avemu biserica catedrala, nici locuintia episcopesca, nici locu de seminaru, nici cancelarii si case pentru canonici, de si aceste ni s'au promis prin gratiose rescripte imperatesci si regesci, precum si prin bulle papale. Episcopi dela inceputulu diecesei au cercatu tote pentru-ca preinaltele promissuni se ajunga la indeplinire, dar' nu le au succesu. — Are adeca gubernulu unu pretecsu bunu de a amaná edificarile necesarie. De cateori se ceru bani spre acestu scopu, raspunde scurtu, ca dupa ce loculu resiedintiei (scaunulu) pentru episcopi'a gr. cath., carea astadi este la Gherla, se considera numai ca provisoriu, si scaunu fixu, definitivu, canonicesc recunoscutu inca nu este, cererea deocamdata nu se pote implini.

Pentruca se se decida definitivu si se nu fimu amanati de astadi pre mane, episcopulu care se duce dela noi, a facutu cele possibile, ca se induplece pe gubernu a se resolvi odata si se conceda sumele necesarie la edificarea seu cumpararea edificiorulu gata. Respunsulu urgentu nu s'a datu, si acum cu stramutarea nici ca se va dá, si asia venitorulu episcopu va trebui se incepa dá capo. —

A facutu pasii de lipsa pentru deplin'a dotare a parochieloru din asia numitele parti adneccate.

Vediendu apoi episcopulu, ca salariulu canoniciloru este nesuficiente in aceste tempuri de scumpete, s'a intrepusu la gubernu, ca li se inmultiesca, si a castigatu pentru densii adause annuali.

Asemenea a midilocitu ridicarea salariulu profesoriloru de teologia, si a pausialeloru cancelariei diecesane.

A inchiriatu unu localu nou, celu mai acomodatu in totu orasiulu pentru seminaru, si a midilocitu 1000 fl. pentru repararea investitiuniloru necesarie.

Asemenea a stramutatu capel'a episcopesca in altu localu, cu multu mai bunu si mai largu decatu fusese celu vechiu.

Reducendu-se subsidiulu de 8000 fl. alu preotiloru din asia numitele parti ardelene la 5680 fl., nu s'a odihnitu pana nu a cascigatu, pentru clerulu lipsitu unu ajutoriu de 5000 fl. A esoperatu pentru preotii mai meritati si mai betrani mai multe capelanii salariisate, a cascigatu ajutoria pentru zidirea bisericeiloru in comunele mai misere, facendu si prea Santi'a S'a donuri, cum de esemplu la biserica gr. cat. din Deesiu a oferitu 500 fl. v. a.

A regulatu competentele stolare**) in cea mai mare parte a diecesei; aci insa ce este dreptu, a intempinatu grele dificultati din mai multe parti, dar acuma lucrulu se pote considera aproape terminatu.

Scola si invetiamentulu 'ia fostu objectu de ocupatiune predilecta.

Cu deschilinta atentiune, promptu si fara intardiere a resolutu tote afacerile administrative si judiciare asia, catu mersulu administratiunei diecesei nostre a fostu si este forte exactu.

(Va urmá).

— (Renegatii din comitatulu Marmatiei.) In Nr. precedente arataramu, ca in comunele romanesci din tinutulu limitofu cu Bucovin'a si cu Transilvani'a de nordu cerculedia proteste compuse ungresce contra archiereiloru romanesci si cerere pentru introducerea limbei magiare in scolele elementarie romanesci. De atunci ne mai veni si alta informatiune dela persona preotiesca, din care se constata pe deplinu, ca intru adeveru, nu numai mirenii cei cunoscuti si pana acuma de renegati in acelea parti, ci si parte mare dintre parochii cu invetiatori si cu docentii greco-catholici romani din acelu comitatu Maramurasiu au subscrisu acelea proteste propuse loru de catra subprefecti si adresate catra monarchulu. Este invederatu, ca cu acesta ei toti au comisu fapta de nesupunere contra episcopulu loru diecesanu, carele indata dupa intorcerea mitropolitulu dela Vien'a, au aprobatu si subscrisu in Blasiu toti pasii mitropolitulu si ai episcopulu dela Lugosiu, facuti la monarchu contra magiarisarei scoleloru (si mai tardiu a bisericei). Aceiasi preoti, invetiatori si cantareti au datu totu-odata exemplulu de unu scandalu, carui asemenea se mai afla forte rare in tota istoria eclesiastica. Ei carii porta necurmatu in gura sanctitatei scaunulu Romei; ei cari sciu bine ca biserica greco-catholica sau trebuie se fia si se remana in veci nationale, sau se dispara din acestu statu, ei cutedia a comitte actu de rebelliune contra bulleloru papei, prin care este sanctionata nationalitatea romanescă a bisericei greco-catholice; ei carii traiescu din prescur'a si parastasulu romanescu, facu cauza comuna cu „solgabirafi“ si cu toti renegatii in cestiuni curatu nationali si confessionali bisericesci contra episcopiloru, mitropolitulu si contra intregi natiuni romanesci. Din aceea fapta a loru

*) Ca dora vacanti'a nu va mai tinea astadata cu anii, ci 3 multu 4 luni. Not'a corectorulu.

**) Veniturile preotiloru dupa epatrachilu, dupa serviciile bisericesci.

trebuie se inchiaie ori-cine, chiaru fora voi'a sa, ca in acea parte a clerulu gr. catholicu lipsesce orice disciplina si reverentia catra capii bisericesci, catra biserica chiaru, si ca acelu preoti si dascalu nu le mai pasa nimicu pe lume, alaga-se ori-si ce de biserica, de scola, de poporulu loru. Era acestu fenomenu hidosu se pote esplicá usioru din educatiunea loru, care in acelea parti a fostu ori-cumu, russesca, ungresca, chiaru si jidovesca, numai romanescă nu; era anume clericii trimisi prin seminarie straine, fora ca se scia romanesc de acasa, se simtu desbinati cu totulu de catra poporu. Sunt patrudieci de ani, de candu s'a potutu prevedea si s'a prevediutu, ca in acelea parti asia voru veni lucrurile; se credea inse, ca de ani 23 incece de candu s'a infiintatu dieces'a Gherlei si romanii au scapatu de sub hierarchia russesca (rutena, rusneca), consciintia nationale se va desteptá celu pucinu in clerulu din Marmatia. Reu ne-amu in-sielatu. In totu comitatulu acela sunt abia 19 mii magiari cu renegati cu totu, era romanii sunt, dupa cumu arata corespondentele nostru preotu, la 60 de mii; acestia inse sunt dominati forte usioru de catra minoritate, mai virtosu prin ajutorulu renegatiloru, ca-ci eta ce scrie corespondentele despre aceia:

„Cu tote ca ne aflamu intr'unu numeru considerabile, totusi noi nu potemu desvoluta nici-o actiune curatu nationale, de ore-ce simtiulu de nationalitate inca nu a patruusu in anim'a celoru mai multi romani de pre aici. Inteligenti'a romana de aci, nu se pote separa de inteligenti'a magiara, ca-ci majoritatea preponderante a inteligentiei romane, ah! mi-e si rusine a o spune, nu cunoște limb'a literaria a natiunei nostre; de diarie si opuri romane in bibliotecele loru nici vorba nu pote fi, adeca cu unu cuventu, numai din aceea poti deduce ca e romanu, ca consangeni seu chiaru parintii lui porta opinii. Inse se pote ca 'mi-va objecta cineva: Daca inteligenti'a civile e poltrona, lasia, seu ignorante facia de causele nostre nationale, atunci vocatiunea sublina a clerulu romanu din Marmatia e: de a'si apará turm'a concrediuta ei, de pasiune veninosa, fiindu-ca a avutu ocaziune de a'si insusi limb'a nationale si a cunoște mai de aproape causele nostre vitali. La acesta objectiune vomu raspunde cu notificarea unui evenimentu asia de tristu, de care si celu mai indiferent romanu se va suprinde intr'unu modu forte dorerosu.“ (Aci se descrie agitatieuna, apoi urmédia:)

Eca fapt'a in tota golaciunea sa:

„Coprinsulu petitiunei adresata la august'a persona a Majestatei sale, asia cumu a cerculatu pe aici, a fostu: „ca poporulu romanu din Marmatia „nu numai ca nu consimte, dara inca reprobéza pro-cedur'a archiereiloru romani, manifestata fatia cu „proiectulu de lege, elaboratu de inaltulu regimu „pentru introducerea limbei magiare in tote scolele „confessionale; pentru aceea se roga de Majestatea „sa cesareo-regesca cu cea mai profunda umilintia „omagiale, ca se se indure pregratosu a sanctioná „susu numitulu proiectu de lege, ca-ci poporulu ro- „manu din Marmatia, precumu in trecutulu s'a simtitu „mandru cu titulu onorificu de nobile magiaru, „asia si acuma se simte fericitu de a profitá de „ocasiunea bine-venita, ce-i se oferesce prin intro- „ducerea limbei mai susu indicate.“

Romani din patru anghiri! eca petitiunea poporulu romanu din Marmatia substernuta Majestatii Sale pregratosulu nostru monarchu. Si ce e si mai straniu, mai tota preotimea romana si antistiele comunale din Marmatia — cu exceptiune forte sporadica — a subscrisu acesta petitiune. Ore acuma potemu pretinde, si avemu dreptu a ne numi stranepotii acelu poporu bravu, carele dupa testificarea lui Bonfiniu: „non tantum pro vitae, quantum pro linguae incolumitate certasse videantur.“ Nu sciu ca in acestu secolu alu civilizatiunei si culturai se se fia ivitu unu atare casu, ca unu poporu de 60,000 se renuntie la dreptulu nealienabile de a-si cultivá limb'a sa nationale, dandu preferenti'a altei'a, de a lasá se fia destituiti docentii sei sustienuti din sudorea sa atunci, candu densii persecutati de vitregimea sortiei nu ar potea satisfacere pretensiuniloru inregistrate in proiectulu de lege mai susu comemoratu. Si intru-adeveru exista atare romanu (marmatianu) cu consciintia curata (?), care va pote privi fara de emotiune destituirea docentelu seu atunci, candu densulu nu va potea a satisfacere obligatiuniloru impuse in proiectulu de lege mai susu indegetatu? Tristu lucru, ca 3 milioane de romani din monarchia nostra se fia fortiați a studiá limb'a statulu. Ce privesce inteligenti'a romana de aci, potu dice, ca atata lasitate seu ignorantia nu amu presupusu despre densa, ca se dorésca o atare lege, care preste pucinu timpu ar ucide nationalitatea romana. Despre agricultoriulu romanu de aci nu am cauza de a me plange, ca-ci densulu nu scie intentiunile si spiritulu famosulu proiectu de lege. — Ore noi romanii acuma nu avemu drepturi, ci numai obligatiuni? — Sangele filoru nostrii si pung'a nostra numai pentru aceea se le sacrificamu, ca natiunea politica ungresca se nu recunosca barem' drepturile naturali ale nostre, ci se dispuna

de noi că de nesce sclavi politici? Evenimentul mai susu descriu pentru aceea l'am inregistratu aci, că se aiba ocaziune lumea civilisată de a'si esprimá verdictulu seu repartialu asupr'a pasiului loru neprecugetatu.

Unu marmatianu.

— Lasamu se urmedie aci si una parte buna din alta corespondentia plina de naivitate, care documentédia si cu acésta ocaziune, câtu de usioru cadu la noi in curse fatali chiaru si carturarii, daca sunt lipsiti cu totul de ori-ce educatiune politica, si anume daca nu cutescu nimicu romanesc:

— Valeni, 3 Martiu 1879. Cu ánim'a plina de amaratiune si de dorere vinu a aduce la cunoscenti'a publicului cetitoriu alu „Observatoriului“ o mistificatiune cumplita dintre multe ce se intempla in Maramuresiu, si carora cadu victima mii de ánimi simtitorie.

La noi nu mai sciu omenii unulu de altulu, nu sciu ce se intempla in lume si ieu de bani buni tóte cuventele mistificatoriloru inbracati domnesce; si nu avemu nici vre-unu organu periodicu, carele se ni reprezente cestiunile nóstre de pe aice, asia cum se afla la noi.*)

La noi printre romani mai multi domni, diregatori etc. sunt nascuti romani, si romanulu tieranu crede dlui celu de romanu, si crede si celui neromanu, ca vede si pre domnulu de romanu, ca inca se svatuesce cu elu.

Si apoi déca dice dlu, ca legea romanésca, imperatulu si binele tieri cere dela romanu virtute, tieranulu vá trece prin apa si prin focu, ca este patriotu si sange de romanu patricianu.

Éra domni — cu pucina esceptiune — se folosescu de asta incredere órba pentru a domni, pentru a se redicá pre spatele poporului.

Bietulu maramuresianu merge cá ói'a la junghiare, unde ilu ducu altii si crede ca tóte sunt cu lapte ce dicu aceia.

Asia s'a intemplat si ieri in 2 l. c. in Barsan'a in ánim'a Maramuresiului o demustratiune anti-nationala si potu dice ca si antipatriotica, din partea catorva aspiranti la colaci, si o marturisescu ca si eu am picatu in curs'a aceloru inspirati de spiritulu distrugatoriu, tocma atunci, candu in internulu meu infloriau cele mai leali sentiemente, si éca me aflú partasiu si eu complicatiuniloru, numai din serinu, fóra de a voi, pentru ca nu poteamu presupune nici unu reu, nici o intriga, ca-ci audiamu graiuri dulci si vedeamu fecie respectabile, pentru ca am depusu scrupulositatea si eram credulu si faciuu cá toti aceia ce lucra in contra loru. — Nu dora ca am aspiratu la ceva, ci pentru ca voiámu din ánim'a a face ceva bine. Dau cu bát'a in balta si facui secaturi in urma carora acum ajunsei infrantu, sdrobitu, trasnitu, pentru ca m'am grabitu a crede. Me acusu pe mene inainte de tóte pentru a dá la lumina adeverulu.

Ecce mai josu urmédia o metechna, pre carea nici acu inca nu o pricepu cu tóte misticitatiile ei.

In 1 Martiu sér'a, anulu curinte venise la mine la scol'a din satu judele comunalu cu o epistola, respective o invitare adresata betranului venerab. preotulu localu, spunendu-mi ca l'a menatu cu acea la mine betranulu preotu, ca-ci dsa nu o póte bine descifrá.

Acea era dela juratu, cum dicu maramuresienii, adeca dela judele cercuale alu cercului lzei, dlu Iuliu Vincz — scrisa unguresce, cum e datina la mai multi pe la noi; si era de urmatoriulu contienutu spusu aice in traducere:

„Prea onorate dle frate! — Mane in 2 Martiu a. c. la 10 óre inainte de améidi in Barsan'a se va subscrie unu recursu (egy folyamodvány) cátra Maiestatea sa regele apostolicu, intr'o cauza prea grava si de mare inportantia, (mesze kihato ügyben) asupra interesului si venitoriului poporului romanu.

Subscritorii sunt (voru fi) preotulu, docentele si totu carturariulu romanu, precum si primarii comunali. Pentru aceea dara incrediendu-me in interesarea dnei tale dle frate, facia de poporu, facia de patria si facia de rege, imi iau voia a te rogá, cá se binevoiti a ve presentá, atátu in persóna, câtu si cu onor. d. docente, cu Vas. Dunca si cu antistii comunali, cari apoi se aduca cu sene si sigilulu comunalu.

Sum in Barsan'a 1 Martiu 1879 — alu dnei tale umilitu servu (alázatos szolgája): Iuliu Vincz m. p.“

Cetindu aceste linii, imi saltá ánim'a de bucuria, cá se va face ceva pasiu salutariu pentru a ni esprime si noi dorintiele nóstre cátra M. S. bunulu nostru domnitoriu si rege.

Vorbescu cu judele, cá vomu merge mane dupa serviciulu S. Liturgii, dara va veni cu noi si betranulu preotu. Am vorbitu mai incolo si despre aceea, cá vomu merge intr'unu caru cu judele. — Deminetia dupa S. Lit. vorbii cu venerab. betranu se mergemu si imi respunse ca pentru etatea lui nu se incumata a trece Is'a, deore ce podulu l'a dusu apa.

Mergu la jude. Judele inse s'a fostu dusu, cá venise dupa elu notariulu si-lu duse cu sine. V. Dunca merse inca in diu'a precedente in Barsan'a. 'Mi verbunaiu 2 ómeni si caru si plecaiu tardiu. Sosii cam pe la capetulu subscrieriloru.

Afláiu la judele de acolo pe dlu juratu, pe notariu, 2 preoti, docenti, mai multi carturari romani din satele vecine, toti romani si antisti comunali. Mi se reflectase ca am venitu bine, cá acusi me intardiamu si cá am si eu de a subscrie acestu recursu. Respunseiu cá ilu voiu subscrie, dar mai intaiu voiu se sciu scopulu lui. — Ilu vei ceti, — mi se respunse. — Mai tardiu voiámu

*) Dara nu e preste lume pâna la Sibiu, Brasiovu, Blasiu, Gherl'a, B.-Pest'a, Aradu; din vreo 11 foi politice si nepolitice, in cause scolastice si nationali v'ati fi potutu alege de multu ori pe care de organu alu DV.

Red. Obs.

a'lu perlege si cetii vreo 5—6 cuvinte, candu dlu juratu mi o luá din mana, dicundu, cá e prea multa scrisóre de cetitu, dar' imi va ceti domni'a sa punctele principali si interesante . . . si Domnedieule Dómne! eu bona fide ascultaiu cum nu imi spune nemica, de cátu órece pasagiu, adeca cu multe cuvinte nimicu, cam in intielesulu acela, ca recurentii facu cunoscutu, cumca romanii invétia si vréu a invetiá de buna voia limb'a ungurésca, dara la a loru inca voru cá se i dea cultulu cuvenitu!

Ecce asia se da placint'a otravita.

Atunci cugetaiu intru mine, ca din aceste se vá dovedí si Maiestatei Sale, cumca noi si fóra lege inventiamu ungurésce si prin urmare nu-i necessaria o lege, care va poté mai tardiu dá motivu la abusuri si inca dóra si la mari neintielegeri.

Me indoiamu inca pucinu, dar' vediendu pe cei doi preoti si atátia romani, imi disparú éra-si indoél'a in cáta. Priviiu preste subscrieri si observaiu acolo si numele unui dintre cei doi preoti, carui i datoriamu respectu.

Rvd. domnu Vicariu admnistr. alu Maramuresiului de si reside in Barsan'a, nu érá acasa, ca-ci cu vreo 4 dle mai inainte se duse a visitá bisericéle si scólele in tract. protopopescu alu Coseului, despre ce am sciutu de siguru. Ilu asteptá inse si-i lasasera locu in frunte pentru nume.

Nu-mi plesni in minte, cá cu acésta se cere sanctionarea proiectului de lege pentru introducerea limbei ung. in scol. conf. si me subscriseiu. Candu finiui, unu hohotu satanicu me impresorá, care me cutrierá si — imi luá chiaru vocea. Totusi inca nu poteamu crede unu atentatu asia cumplitu, o tradare, o incelare a poporului, nu poteamu crede cá toti cei de facia se póta fi condusi de spiritulu desbinarei si de o orbia asia mare. Me intariu pucinu in fire vediendu numai romani. Conversaiu si cu unulu si cu altulu si nu intielesiu nemicu reu.

Se finira subscrierile, se pusera sigilele si in urma prindu a se departá din cei adunati. Vreo doi me necajiá dicundu, cá voiú vedé eu ce amu facutu. Asia dara imi fu observata turburarea. Dlu juratu imi spune intre aceste si altu ceva mai multu, cá déca unguirii ne facu bine si statulu ne ajuta biseric'a si altele, trebue se-i întindemu si noi ajutoriulu nostru etc.

Se departara cei multi, remasera numai vreo doi in laintru cu juratulu. Il spuseiu cá imi pare reu cá nu amu cetitu totu recursulu acela . . . Si mi 'lu dede spre cetire laudandu-'i stilulu. Si ce vediu!

In introducere iéu in nume de reu cá au mersu prelatii nostri in deputatiune la M. S. Mediuloculu e indiferentu, si in fine róga de M. S. reg. ap., cá se se indure a dá sanctionarea prealabila proiectului de lege pentru introducerea limbei ung. in scol. conf. Acésta din urma in vreo doué trei linii.

Si eu fui cá si trasnitu. — Observaiu dlu juratu cu voce debila, cá acestu lucru nu s'a cuvenitu si mai multu n'am potutu vorbi.

Scriindu aceste, mi se spune, cá si in celelalte cercuri s'au pornitu subscriptiunile totu cá pe la noi. Privighiati, se nu patiti cá si noi.*)

Z.

Sciri diverse.

— (Istori'a Telegrafului.) Deja in a. 1773 Odier a scrisu unei dame: „Póte cá ti-va causá placere aflandu ca eu me ocupu cu anumite incercari prin cari o conversare cu imperatulu din Chin'a, cu englesii, séu cu ori-care altu poporu se va potea intretienea astmodu, încátu fóra nici o greutate, aceea ce doresci, vei poté comunicá in departare dela 4000 pana 5000 miluri in restempu de abiá o jumetate de óra.“ Cate incercari inse si cate esperientie nu s'au facutu pana la punerea in praxa a acestei idei!

*) Din celelalte parti ale tieri tocma din contra, au venitu si mai vinu la mitropolitii si episcopi sute de adrese cu mii de subscrieri spre a le multiami.

Red. Obs.

Pe langa tóte aceste, încátu privesce intrebuintiarea practica, nici o inventiune nu s'a perfectionatu asia iute si nu s'a estinsu preste totu pamentulu asia rapede, cá telegraf'a electrica. Mai antaiu s'a folositu in praxa in Angli'a in a. 1840, in Germani'a s'a introdusu la a. 1843 in Aachen, in Americ'a la 1844, in Frarci'a la 1845, in Holland la 1848, Belgi'a 1849, in Russi'a 1851, in Elveti'a 1852, Norvegi'a la 1855. Scirea despre mórtea imperatului rus. Paul I, intemplata la a. 1801, a avutu lipsa de 21 dile, cá se ajunga prin curieri la Londr'a; la 1855 inse in 4¼ óre, englesii sciau despre mórtea imperatului Nicolae. In 1866 cuventarea de deschidere a presied. nord-americanu Johnson ajunse in Angli'a in ¼ de óra. Britani'a nu comunicá mai de multu cu tienu-turile ce posiede in Ostiedi'a de cátu prin ná; la o naia ii trebuiá 5 luni, pe candu o depesia pe lini'a Londra-Libau-Moscva-Teheran-Calcuta, ajunge astadi in 45 minute. Ba depesiele telegrafice la Americ'a ajungu cu 1 óra mai nainte de cum se espedéza cele locale in Londr'a; cursurile de bursa din Londr'a se potu afisiá inca la améidiu in New-York de si telegramele respective se espedéza de la Londr'a la 4 óre dupa am. Cum-ca acésta minune aparenta este fórté naturala, si ca ea se esplica prin inprejurarea, cá acolo resare sórele, cu atata tempu mai tardiu, nu are lipsa de nici nu comentariu. Electricitatea este pe de multe mii de ori mai iute, cá cursulu sórelui.

— (Bibliografi'a.) Dela Bucuresci primiramu o mica si eleganta brosiura, ce ni se tramise din partea „Societatii studentiloru in medicina din Bucuresci.“ Titlulu brosiurei este: „A patra aniversare a Societatii.“ Coprinsulu: 1. Descrierea serbarii Societatii. 2. Darea de séma a comitetului si 3. O prea interesanta disertatiune a dlui Al. Spiroiu despre: „Superioritatea vietiei sociale asupra celei individuale.“

Totu din Bucuresci primiramu in dilele acestea unu frumosu volumu intitulatu: Romani'a. — Ministeriu de interne. — Requisitiunile si ofrandele pentru trebuintiele armatei romane in resboiulu din 1877—1878“ de d. Alexandru Pencovici, directoru alu Statisticii generale a statului. Regretamu prea multu, ca de astadata ne este imposibilu a face o detaliata dare de séma despre interesantele date statistice ce sunt coprinse in publicatiunea de mai susu. Dar' vomu reveni indata ce ne va permite timpulu si spatiulu.

Cursulu monetelor in val. austr.

Vien'a, 13 Martiu

Galbinii imperat. de auru	fl. 5.55½ cr.
Moneta de 20 franci	„ 9.31½ „
Imperialu rusescu	„ 9.30 „
Moneta germana de 100 marce	„ 57.45 „
Sovereigns englesi	„ 12.— „
Lira turéscá	„ 11.— „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„ —.— „

Banc'a generala de asigurare mutuala „Transilvani'a.“

A X-ea Adunare generala ordinara

va avea locu Dumineca in 30 Martiu 1879 c. n. la 3 óre dupa prandiu in cas'a propria (strad'a Cisnadiiei Nr. 5).

Obiecte:

1. Darea de séma despre afacerile anului 1878 si bilantiulu anualu.
2. Raportulu comitetului de revisiune.
3. Intregirea consiliului administrativu.
4. Propuneri incurse.
5. Sortiri de obligatiuni ale fondului de inte-meiare.

Sibiu, in 1 Martiu 1879.

(63) 1—3 **Consiliulu administrativu.**

„ALBIN'A“

Institutu de creditu si de economii in Sibiu.

Domnii actionari ai Institutului de creditu si de economii „Albin'a“ se invita prin acésta in virtutea §. 19 alu statutelor societatii la

VI adunare generala ordinara

care se va tiené la Sibiu in 28 Martiu 1879 stilulu nou, inainte de ameadu la 10 óre, in cas'a institutului din strad'a Bayer Nr. 1.

Obiectele:

1. Raportulu anualu alu Directiunei, bilantiulu anualu si raportulu Comitetului de revisiune.
2. Ficsarea dividendelor.
3. Distribuirea sumei destinate pentru scopuri de binefacere.
4. Ficsarea pretiului marceloru de presentia.
5. Alegerea a doi membrii de Directiune in sensulu §. 36 din statute.
6. Alegerea Comitetului de revisiune.
7. Modificarea acelor §§. din statute, cari se referescu la emiterea scrisurilor fonciari, in sensulu articolului de lege XXXVI din 1876.

DD. actionari, cari in sensulu §§. 22, 23 et 24 din statute voiescu a participá la adunare in persona séu prin plenipotenti, sunt rogati a-si depune la cass'a institutului actiunile loru si eventualu dovedile de plenipotencia, celu multu pâna in 25 Martiu 1879 stilulu nou dupa ameadu la 6 óre.

Sibiu, 22 Februaru 1879.

(62) 3—3

Directiunea institutului.